

MET LOT OP AVONTUUR

Kinderrechten

als basis van burgerschapsonderwijs

Elke school vindt burgerschapsonderwijs belangrijk. Het planmatig invullen van het aanbod is voor veel scholen echter een uitdaging. De wetgeving rondom burgerschapsvorming is ruim geformuleerd. Scholen hebben een grote vrijheid om zelf een programma samen te stellen. Dit artikel gaat over de kansen die Lot's Foundation scholen biedt om burgerschapsthema's vanuit verhalen van kinderen op eigentijdse en creatieve wijze inhoud te geven.



BURGERSCHAPSONDERWIJS

Binnen het burgerschapsonderwijs besteden scholen onder meer aandacht aan de rechten en plichten van kinderen. Op het gebied van *democratie* gaat het onder meer om het besef van het belang van kinder- en mensenrechten en wat deze betekenen in de eigen leefwereld. Op het gebied van *participatie* gaat het onder andere over je eigen verantwoordelijkheid en gedrag om op te komen voor kinderrechten. Op het gebied van *identiteit* leren leerlingen dat kinderrechten voor elk kind in de wereld gelden en dat ieder kind het recht heeft om zich te ontwikkelen. Sinds 2017 is er voor scholen het nieuwe inspectiekader. Burgerschapsvorming is hierin niet als apart domein opgenomen, maar wordt benoemd als integraal deel van het onderwijsaanbod. Het geldt als richtlijn voor een veilig schoolklimaat. De inspectie beoordeelt de aandacht die scholen besteden aan burgerschap als voldoende. Toch ziet zij graag een meer planmatige aanpak. Zeker nu in 2018 burgerschapsonderwijs in de wet is verankerd. Leerlingen moeten voortaan leren over de basiswaarden van de democratische rechtsstaat en over de mensenrechten. Ook moet de school ze sociale en maatschappelijke competenties bijbrengen die ze in de samenleving nodig hebben.

EEN PASSENDE AANPAK

Een deel van de Nederlandse basisscholen biedt burgerschapsonderwijs aan via een methodische aanpak. Deze methodes combineren vaak sociale vaardigheden met democratisch burgerschap en wereldoriëntatie. De Vreedzame School (CED-Groep) is een voorbeeld van zo'n programmagerichte aanpak. Ook methodes als Argus Clou en Naut Meander Brandaan (Malmberg) besteden aandacht aan burgerschapsvorming. Niet iedere basisschool kiest echter voor een bestaande methode. Zij stellen op basis van de kerndoelen van SLO zelf een programma samen. Dit vraagt van leerkrachten een actieve houding. Daar krijg je als school wel wat voor terug. Wanneer je zelf een aanpak arrangeert, ben je in staat om een rijkere context te bieden die beter aansluit op de actualiteit. En dat kan de betrokkenheid van leerlingen verhogen.

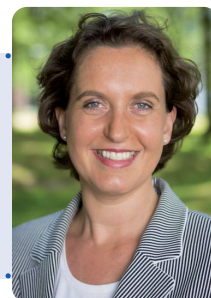
Scholen die aan de slag gaan met de materialen en activiteiten van Lot's Foundation zijn bezig met de kerndoelen oriëntatie op jezelf en de wereld, met kinderrechten en verhalen als vertrekpunt. De Foundation biedt handvatten om het aanbod op creatieve en aansprekende wijze in te vullen of het bestaande aanbod te verrijken.

‘ALS HET DE KINDEREN GOED GAAT, GAAT HET DE WERELD GOED’

Lot's Foundation wil kinderen bewustmaken van hun rechten door hen te laten ontdekken wat deze betekenen voor henzelf en andere kinderen. De stichting onderscheidt zich door het karakter Lot, geesteskind van Herman van Veen, en het perspectief van kinderen als uitgangspunt te nemen. Lot is een fictief, stoer meisje van 12 jaar, dat verhalen vertelt aan kinderen die zij ontmoet om duidelijk te maken wat kinderrechten zijn. Lot toont problemen van kinderen, maar laat vooral hun veerkracht zien. Lot beleeft avonturen en laat kinderen zelf aan het woord. Lot's Foundation ontwikkelt activiteiten op het gebied van kunst, cultuur, onderwijs en media. De stichting wordt gesteund door diverse fondsen, particulieren en bedrijven, zoals B&T Advies en Privacy op School.

RINDA DEN BESTEN, VOORZITTER PO-RAAD

Lot maakt kinderen bewust van hun rechten via het onderwijs. Lot's Foundation koppelt haar activiteiten aan het thema (wereld)burgerschap. Door verhalen zowel verder weg als dicht bij huis die je raken. Daarom draag ik Lot's Foundation een warm hart toe en ben ik lid van de Raad van Advies van deze stichting.



KINDERRECHTEN OP SCHOOL

Onder de abstracte burgerschapsdomeinen democratie, participatie en identiteit liggen concrete thema's zoals het recht om contact te hebben met beide ouders, schending van privacy, het recht om te spelen, het recht op bescherming tegen mishandeling of het recht op een eigen mening. Zaken waar alle kinderen direct en indirect mee te maken hebben. Lot vindt het belangrijk dat kinderen over deze thema's kunnen praten met volwassenen en met elkaar. Door hun verhalen te delen leren kinderen zich te verplaatsen in een ander en hun eigen leefwereld beter te begrijpen. Om aandacht te geven aan deze onderwerpen, zijn diverse aanpakken mogelijk: vakoverstijgend, projectmatig, vakgeïntegreerd of via aandacht voor sociale veiligheid (pesten, mediawijsheid).



Femke Petersen is leerkracht bovenbouw en werkt al jaren met de materialen van Lot. 'Wat mij zo aanspreekt, is dat het geen vaste methode is, maar dat er ruimte is voor eigen invulling. Toen ik met mijn groep in gesprek ging over armoede kwamen bijvoorbeeld de vragen: 'Wat is dat dan, een Voedselbank? Hebben we die in onze gemeente ook?' We hebben de Voedselbank gebeld en werden uitgenodigd voor een rondleiding. Een jongen in de klas bleek gebruik te maken van de Voedselbank en heeft daarover verteld. Hij kan er nu gewoon vrijuit over praten in de klas. Zo kun je veel bereiken.'

IMPACT VIDEOREPORTAGE

Videoreportages vormen het vertrekpunt voor het gesprek. Elke reportage behandelt een specifiek kinderrecht. Dit levert indringende video's op zoals het verhaal van Jordy. Jordy heeft in zijn vroege jeugd te maken gehad met verwaarlozing. Zijn verhaal is in beeld gebracht in samenwerking met TEAM-KIM, een organisatie die zich inzet voor bescherming tegen kindermishandeling. Voor directeur en initiatiefnemer Kim van Laar zijn deze portretten erg belangrijk. 'In elke klas zit wel een kind dat te maken heeft met een vorm van mishandeling of verwaarlozing. Erover kunnen praten is zowel als signalering als als verwerking noodzakelijk.' Jordy zegt zelf over zijn bijdrage: 'Ik wilde vooral aan kinderen duidelijk maken dat je iemand in vertrouwen moet nemen als je problemen hebt. Je kunt niet alles zelf oplossen.' Andere video's gaan weer over minder beladen thema's. Social Influencer Teun Peters laat kinderen via vlogs nadenken over het recht op een eigen mening of het recht op gezondheidszorg. De lessuggesties bij de reportages of vlogs ondersteunen de leerkracht bij het voeren van het gesprek met leerlingen.



Social Influencer Teun Peters

ACTIVITEIT/MATERIAAL	INHOUD
Onderzoek met Lot	Een set van 40 kaarten met grote, kleine en prikkelende vragen over 10 kinder-rechten. De kaarten bevatten leg uit-, denk door-, denk verder- en aan de slag-kaarten. Ze bieden een startpunt om structureel of projectmatig met kinderrechten aan de slag te gaan.
Videreportages	Authentieke, krachtige verhalen van kinderen om in de klas te bespreken. De verhalen zijn te gebruiken als introductie van een les.
Lesmaterialen	Didactische ondersteuning in de vorm van complete lessen, lessuggesties en geschreven verhalen. De materialen kunnen vakgeïntegreerd worden ingezet bij bijvoorbeeld begrijpend lezen of thematisch, bijvoorbeeld als het gaat over omgaan met elkaar, ook online (mediawijsheid). Op aanvraag zijn trainingen mogelijk.
Voorstellingen	Drie voorstellingen met thema's als discriminatie, een veilig thuis, het recht om te spelen (met nagesprek, boeken en lesbrieven). De voorstellingen passen goed als aftrap van een projectweek. Ze zijn op school of in een lokaal theater te organiseren.
Lot's Channel	De digitale omgeving waar alle materialen voor de leerkracht te vinden zijn en leerlingen kunnen meedoen aan activiteiten zoals 'de stelling van de maand', een quiz of een verhalenwedstrijd.

LOT IN DE PRAKTIJK

Op welke wijze je ook aan de slag gaat met de activiteiten en de materialen van Lot's Foundation, ze hebben impact en maken lastige en abstracte thema's bespreekbaar. Op basisschool Overvecht in Utrecht speelde Robin Scherpen de muzikale voorstelling 'Lot en de verdwenen hagelslag'. In dit verhaal komen thema's als scheiding en verwaarlozing aan bod. Niet alleen het gesprek over kinderrechten bleek belangrijk, maar ook de manier



Basisschool Overvecht in Utrecht

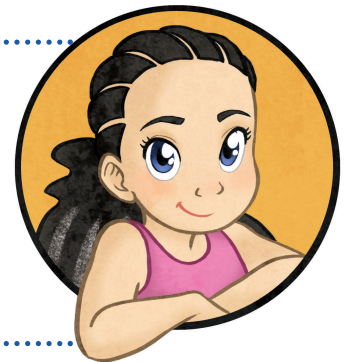
waarop de thema's bespreekbaar werden gemaakt. Directrice van OBO Overvecht Marije Wassenaar zei hierover: 'Deze leerlingen komen zelden in aanraking met cultuur. De voorstelling was voor hen een bijzonder leerzame ervaring. Het bespreekbaar maken van kinderrechten via een voorstelling werkte voor onze leerlingen heel goed. Ze hebben er nog lang over nagepraat met de juf en met elkaar.'

Een ander voorbeeld is basisschool 't Holthuis. Daar bezochten social influencer Teun Peters en een mediacoach van de organisatie Mediaproof de school om een vlogles te geven over kinderrechten. Voor leerkracht Els Molenaar en haar leer-



Basisschool 't Holthuis

lingen van groep 7/8 was dit een bijzondere ervaring waar ze nog steeds over napraten. 'Tijdens een fantastisch bezoek van Teun Peters aan IKC 't Holthuis hebben de leerlingen vloglessen over kinderrechten gekregen. Ook hebben zij de onderwerpen 'het recht op bescherming' en '(online) pesten' nader bekeken. Op basis van het Stoplicht, een door de school ontwikkelde methode die we inzetten binnen de sociaal-emotionele ontwikkeling, leren wij de kinderen om op een respectvolle manier met elkaar en elkaars achtergronden om te gaan. De lessen van Lot's Foundation sluiten hier naadloos op aan. Het team en de kinderen gaan er iedere dag opnieuw voor om van en met elkaar te leren. We staan voor een veilige, fijne en vertrouwde leeromgeving waar we bijzonder trots op zijn.'



Alle lesmaterialen zijn gratis te downloaden via **Lot's Channel** (www.lotschannel.com). Ze zijn vooral geschikt voor de midden- en bovenbouw. Voor de onderzoekskaarten en voorstellingen wordt een vergoeding gevraagd. Vaak worden deze kosten deels door gemeenten of door subsidies gedekt. Zo bood de gemeente Rotterdam alle basisscholen de onderzoekskaarten aan in het kader van de Week tegen Kindermishandeling en nam gemeente IJsselstein de voorstelling 'Lot en de verdwenen hagelslag' op tijdens het bevrijdingsfestival.

BURGERSCHAPSONDERWIJS EN WETGEVING

Burgerschapsonderwijs staat hoog op de politieke agenda. De minister wil dan ook dat de wet op dit gebied wordt aangescherpt. Uit de veldraadpleging die het ministerie in juni 2018 organiseerde, blijkt de complexiteit van de invoering van deze aangepaste wetgeving. Veel respondenten vinden dat de wet te weinig aandacht besteedt aan wereldburgerschap, Europees burgerschap, duurzaamheid, klimaat en mondiale vraagstukken. Kennis hiervan zal leerlingen beter voorbereiden op hun toekomst. Ze benadrukken het belang om scholen zelf keuzes te laten maken en vrezen dat de wet gebruikt zal gaan worden als een 'afvinklijstje'. Het recent vernieuwde inspectietoezicht, waarbij aansluiting bij de kwaliteitsambities van de school een belangrijk uitgangspunt is, biedt voldoende ruimte om de wet op een eigentijdse en verantwoorde wijze te interpreteren. Scholen die nu al de materialen van Lot's Foundation gebruiken, onderschrijven dit. Erwin

Dekker, directeur van de Agnietenschool in Elburg, zegt hierover: 'In dialoog met de inspectie concludeerden we dat de inzet van Lot goed past bij het thema burgerschap. De enige kritische noot was dat we het niet in een beleidsstuk met concrete doelen hadden opgenomen. Het is ons gelukt om burgerschapsonderwijs mede vanuit de kinderrechten in te vullen. De materialen en activiteiten van Lot's Foundation hebben ons daarbij enorm geholpen.' Erwin benadrukt hiermee het belang om te kunnen beschikken over voldoende materialen om een eigen programma te kunnen ontwerpen. Daarom verschijnen er via Lot's Channel telkens nieuwe reportages, lessen en activiteiten die kinderen op een creatieve en veilige wijze leren hoe belangrijk het is dat hun rechten worden nageleefd. Deze vormen een goede basis om burgerschap een vaste plek te geven in het curriculum en de regio over wat belangrijk is zelf in de hand te houden. En daarmee neemt een basisschool een belangrijke stap om invulling te geven aan zijn maatschappelijke opdracht om burgerschap een fundamentele plek te geven.

OVER DE AUTEURS



Saskia Klomps is directeur van Lot's Foundation. Daarnaast ontwikkelt ze educatieve materialen voor diverse onderwijssectoren.



Menno van Hasselt is zelfstandig onderwijsadviseur in het primair onderwijs en auteur van diverse publicaties rondom opbrengstgericht werken en passend onderwijs.

TEKST SASKIA KLOMPS EN MENNO VAN HASSELT
FOTOGRAFIE AANGELEVERDE FOTO'S
ILLUSTRATIES KARLIJN SCHOLTEN

5 juni: 'Proeverij' Lot's Foundation

Op 5 juni houdt Lot's Foundation in het Herman van Veen Artscenter (Soest) een 'proeverij'. U maakt in vogelvlucht kennis met de voorstellingen, materialen en workshops die Lot's Foundation aanbiedt. Interesse? Meld u of uw collega's aan vóór 17 mei. Het belooft een inspirerende middag te worden! Meer informatie: <https://nl.surveymonkey.com/r/393QZDH>